

NIEUW LESMATERIAAL SOCIALE INFORMATIEKUNDE IN HET HSAO

Herman van Lieshout
Everard van Kemenade
Ed Saarloos

In het kader van de HBO-vernieuwingsprojecten vervaardigt Causa, het innovatiecentrum van de Hogeschool Eindhoven op het terrein van automatisering in het sociaal-agogisch veld en de gezondheidszorg, momenteel lesmateriaal over het gebruik van informatietechnologie (IT) in de werkt terreinen van het hoger sociaal agogisch onderwijs (hsao). Omdat het materiaal geschikt moet zijn voor uiteenlopende vormen van onderwijsorganisatie en tegemoet moet komen aan verschillende docentenbehoeften is gekozen voor halffabrikaten.

In dit artikel gaan wij eerst in op de kenmerken van dit nieuwe lesmateriaal. Daarna beschrijven we de afzonderlijke bestanddelen. Hierbij wordt ter illustratie verwezen naar het lespakket met betrekking tot de leerplanmodule 'Het personeelsinformatiesysteem als instrument bij Human Resources Management'. Tenslotte geven wij een korte impressie van eerste gebruikerservaringen.

1 Kenmerken van het lesmateriaal

Inhoud. In het bovengenoemde leerplan voor Sociale Informatiekunde wordt sociale informatiekunde niet als een afzonderlijk vak opgevat, maar als een leergebied dat verspreid wordt 'ingebouwd' in het bestaande schoolcurriculum (zie Grebel & Van Lieshout, 1993). Dat betekent:

- 1.inhoudelijke integratie in reguliere studie-onderdelen,
- 2.verbinding met de beroepspraktijk, onder andere door case-onderwijs.

Vorm. Bij iedere module is het vertrekpunt: de beschrijving van een 'model' van een instelling of hulpverleningssituatie. Het (organisatie)model is opgezet als een afzonderlijk onderdeel van het lesmateriaal. Een breed opgezet model biedt de mogelijkheid voor het ontwikkelen van meerdere casussen binnen een VIT-leerplanmodule.

Een casus bevat oefenmateriaal voor de studenten om zich de inhoud van de betreffende module eigen te maken.

Een professionele computerapplicatie wordt geselecteerd en gevuld met data bij de casus, volgens de specificaties van het model. Deze data zijn in principe onafhankelijk van een specifieke applicatie te gebruiken. In feite worden ze telkens ondergebracht in een standaard-softwarepakket.

Studenten leren gebruik te maken van de applicatie middels een studenteninstructie, waarbij wordt uitgegaan van de databestanden die ten behoeve van de casus(sen) zijn opgezet.

Tenslotte verschaft een docentenhandleiding informatie over het educatieve gebruik van de materialen.

(Zie figuur 1).

Halffabrikaat.

Het lesmateriaal moet enerzijds liggen in de lijn van het integratieprincipe van het VIT-leerplan, anderzijds moet het ook kunnen fungeren in scholen met een traditionele, meer 'vakmatige' benadering van sociale informatiekunde. Het lesmateriaal is dan ook geconstrueerd als een 'open produkt', met elkaar ondersteunende componenten. Docenten zullen het aangereikte materiaal kunnen aanpassen en invoegen in de eigen cursus- of lesopzet. Er is dan ook niet gestreefd naar volledig uitgewerkte lessen. Op grond van de ervaring dat individuele docenten (dermate) gedetailleerd materiaal toch (weer gaan) bewerken om het voor hun specifieke situatie aan te passen, wordt het materiaal niet alleen op schrift, maar ook op diskette aangeleverd.

2 Het lespakket 'Automatisering van PZ-activiteiten'

Ter illustratie van deze kenmerken geven we hieronder een kort overzicht van het lespakket 'Automatisering van PZ-activiteiten.' Dit pakket bevat lesmateriaal bij de leerplanmodule 'Het personeelsinformatiesysteem als instrument bij Human Resources Management' (HRM).

Model. Het organisatiemodel bij dit lespakket is ontworpen als basis voor alle VIT-modulen ten behoeve van de studierichting Personeel en arbeid (P&A). Doel van het organisatiemodel is, studenten een zo 'realistisch' mogelijke schets aan te reiken met betrekking tot hun toekomstige werksituatie. Het model betreft een fictief bedrijf, genaamd BAS bv, en beschrijft zowel de organisatie zelf (produkten, personeel, bedrijfscultuur, afdelingen, management, financiële situatie) als een aantal regelingen op het gebied van de arbeidsvoorwaarden. Alle namen, adressen en activiteiten zijn verzonnen. Maar in de bijbehorende gegevens, rekenmodellen, bedrijfs- en personeelsinformatie en casussen zijn reële situaties en veel praktijkervaringen verwerkt. Daarmee worden de doelstellingen met betrekking tot de leersituatie ruimschoots afgedekt.

Casus. Er worden bloksgewijs vier onderwerpen behandeld, gericht op operationele taken van het personeelswerk (P-werk): bemensing, opleiding en ontwikkeling, beoordeling en beloning. Per onderwerp is een casus ontwikkeld op een informatiekundig thema. Deze thema's hebben betrekking op het opzetten van informatiestructuren voor typische P-vraagstellingen en op het opvragen van zeer uiteenlopende personeelsinformatie. Zo komt bij het onderwerp 'bemensing' het thema 'externe werving' aan de orde in de casus Hoofd Magazijn. Voor het onderwerp 'Opleiding en ontwikkeling' is een casus rond het thema 'opleidingsinventarisatie' ontwikkeld. Door gebruik te maken van bestaande (en veel gebruikte) software voor PZ krijgen de studenten een gedegen indruk van wat er momenteel mogelijk is met computers op hun vakgebied.

Databestanden. De informatie die nodig is om de casussen te kunnen behandelen, halen de studenten uit de databestanden bij het bedrijfsmodel. Voor het lesmateriaal bij 'Het personeels-informatiesysteem als instrument bij HRM' zijn de data-bestanden aangemaakt met een drietal programma's: Roos, Mentor en Perman. Dit zijn professionele applicaties die gebruikt wordt door een redelijk aantal organisaties. De programma's zijn betrouwbaar in de lessituatie en de basis-handelingen zijn door studenten vrij makkelijk aan te leren.

Studentenmateriaal. Het studentenmateriaal bestaat uit een werkmap met opdrachten en een eenvoudige gebruikershandleiding bij de drie betrokken programma's. Deze gebruikersinstructie bevat inleidende oefeningen en opdrachten, waarbij de studenten gebruik maken van dezelfde databestanden als bij het uitwerken van de casussen. De student leert na te denken over mogelijkheden om met behulp van de computer specifieke informatie te verzamelen, alsook om deze informatie uit de computer te betrekken.

Docentenhandleiding. De docentenhandleiding neemt in de totaliteit van het materiaal een prominente plaats in. Zij is gericht op ondersteuning van docenten bij de uitvoering van hun onderwijstaken en bevat aanwijzingen voor het gebruik van de samenstellende bestanddelen van het lespakket.

De handleiding bestaat uit drie delen:

Ade zogeheten 'teaching notes':

Dit zijn didactische opmerkingen en aanwijzingen met betrekking tot de hantering van het lesmateriaal in de lespraktijk met studenten (casussen en opdrachten). In 'Het personeelsinformatiesysteem als instrument bij HRM': het benoemen van onderwerpen, leerdoelen, belangrijkste punten en (didactische) gebruiksmogelijkheden van de casussen, mogelijke opdrachten en discussievragen, korte analyse/uitwerking van de casussen.

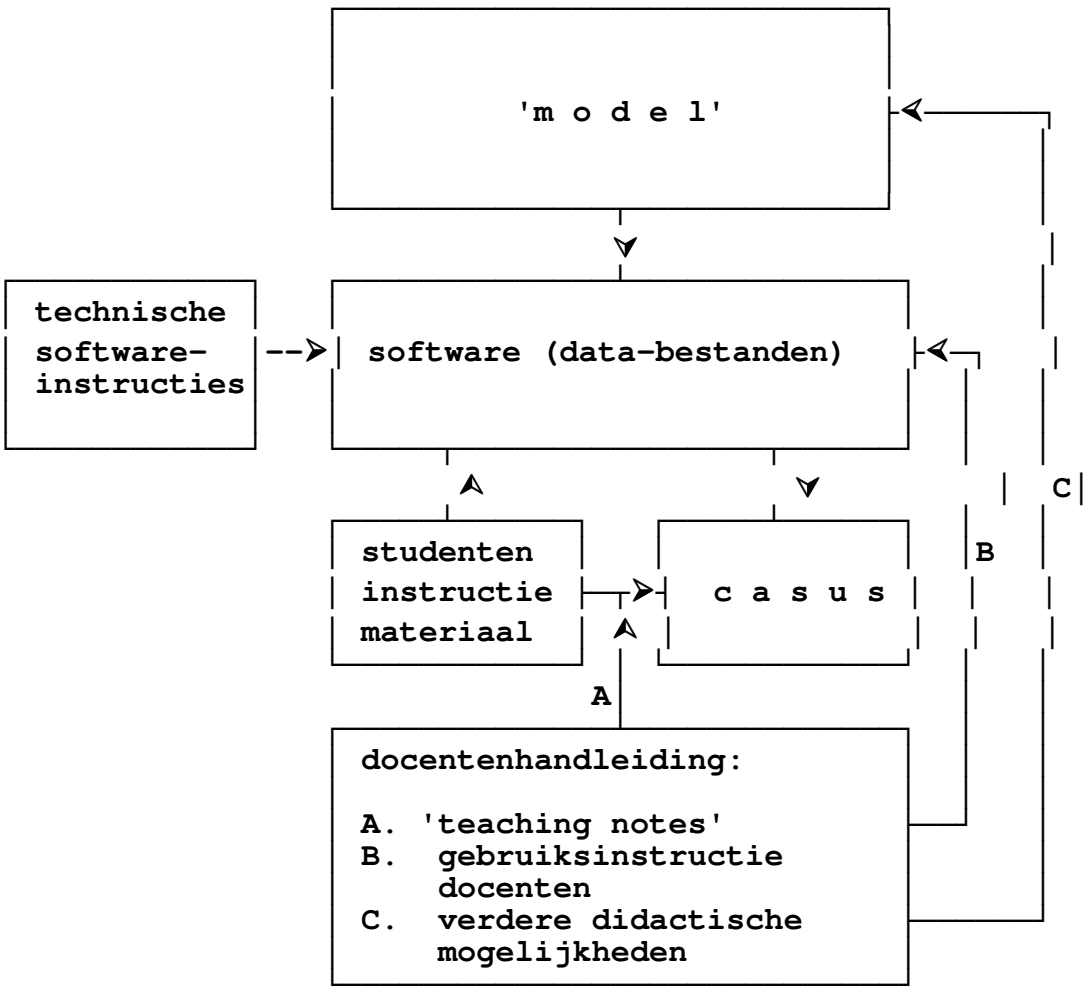
Been docenten-gebruikersinstructie voor de software:

De docent moet kennis hebben van de meer-mogelijkheden van het onderliggend pakket, zodat hij desgewenst in staat is zelf eventuele aanpassingen c.q. wijzigingen daarin aan te brengen.

Cdidactische aanwijzingen voor het verdere gebruik van het 'model' in het onderwijs:

Dit zijn aanwijzingen met het oog op inhoudelijke uitbouw en integratie van het (organisatie)model in de zin van het VIT-leerplan: mogelijke combinaties met andere studieonderdelen, met dit materiaal te ontwikkelen nieuwe casussen, korte aanduiding van de relevante begrippen en theorie, inhoudelijke achtergrondinformatie in de vorm van aanvullende literatuurverwijzingen.

Figuur 1: De bestanddelen van het lesmateriaal

3 Eerste gebruikerservaringen

experiment
Op de Ichtus-hogeschool in Rotterdam heeft men inmiddels een groot deel van het implementatietraject van de module "Automatisering van PZ-activiteiten" achter de rug. Als proefproject werd tijdens een terugkomperiode van derdejaarsstudenten die stage lopen, werd het thema Personeelsregistratie en -informatiesystemen (PRIS) centraal gesteld. Studenten werkten ook praktisch met een deel van de CAUSA-module dat "externe werving en selectie" als onderwerp had.
De betrokken docenten waren enthousiast over het experiment. Er was inhoudelijke kritiek. In de module ben je in verschillende rollen, die een PZ-functionaris binnen een organisatie kan vervullen, bezig. Nu eens voer je sollicitanten in, dan weer ben je functie-eisen aan het formuleren, terwijl je even later kandidaten selecteert. Voor studenten werkte dat verwarrend. In de begeleide bijeenkomsten zou dat verder kunnen worden toegelicht.

De betrokken docenten concludeerden verder, dat de theorie niet los van de practica kan worden gegeven. Bij de definitieve beslissing om tot invoering over te gaan in de tweede periode van het tweede jaar werd dan ook bij het management van de studierichting bedongen, dat gedurende tenminste de eerste keer dat deze module wordt aangeboden met twee docenten wordt gewerkt. De docent Methoden en Technieken verzorgt de theoretische, inhoudelijke kant; de docent informatica begeleidt de uitwerking van de diverse cases, maar beiden zijn bij elkaars lessen aanwezig.

ervaringen

Inmiddels is de module in november 1993 aangeboden aan de tweede jaarsstudenten Personeel en Arbeid. De betrokken docenten zijn tevreden over de opzet van het lesmateriaal. De beschrijving van studentopdrachten wordt in enkele gevallen als te vaag ervaren, deze moeten worden bijgesteld. Er ging te veel tijd voor studenten verloren met het uitzoeken welke stappen gezet moeten worden. De docenten hebben inmiddels wijzigingen aangebracht in de redactie van de opdrachten. Vanwege de beperkte beschikbare contacttijd moet de hoeveelheid practicum nog enigszins worden ingeperkt. Een oplossing moet nog gevonden worden voor het lage tempo, waarmee gegevens vanaf diskette kunnen worden opgeroepen. Voor beide docenten betekende het aanlooptraject een stevige investering, maar het gebruik van het halfprodukt biedt enerzijds tijdwinst bij de arbeidsintensieve ontwikkeling van dit lesmateriaal, anderzijds voldoende ruimte om een het lesmateriaal aan te passen aan de eigen situatie.

Geraadpleegde literatuur

Grebel, H. en H. van Lieshout (1993), 'Méér dan computers! Beroepsgerichte hogere sociale informatiekunde', TINFON 2(3), blz. 94-97

Kemenade, E. van (1992), 'Case-onderwijs: dosis drama als alternatief voor stage', HBO-Journaal, november 1992, blz. 34-35

Lingers, H. en F. Wetzter (1993), Automatisering van PZ-activiteiten. VIT-lesmateriaal bij de leerplanmodule "Het personeelsinformatiesysteem als instrument bij Human Resources Management", Hogeschool Eindhoven: Causa, Eindhoven

Méér dan computers! Een leerplan Sociale Informatiekunde voor het HSAO (1992), Phaeton, Culemborg (DOZ-boek 21)

Putten, W. van (1992), 'Een CDM voor (beginnende) case-schrijvers', TINFON, 1 (1), blz. 8-11

Herman van Lieshout is werkzaam bij Causa van de faculteit Zorg van de Hogeschool Eindhoven,
Everard van Kemenade is werkzaam als onderwijskundig adviseur in dezelfde faculteit,
Ed Saarloos is docent informatica op de Ichthus-hogeschool in Rotterdam.